tillich, tilderich adj. = 1. Schijnbaar omhoog getild, bijv. tillich oer 't fjild, it tilt oer 't fjild = als het opdoemt en men luchtspiegelingen ziet. 2. Ook wel: hoog op staand, bijv. de hoed stiet hem *tillich*, (ook *til*), op drie haren, hoog en luchtig.

tilling s. zolder (in kleistreken) boven een gedeelte van de schuur of de stalplaats (van koeien of paarden), niet boven de gang daarlangs.

Mij geven al deze woorden ook sterk den indruk van het onvaste, losse, onzekere. Bij *tilt, tilte*, s. zegt Waling Dijkstra: de daad om op te heffen (iets van den grond) bijv. 't is een *tilt* = zwaar op te heffen, te tillen. Meer algemeen *til*. En onder de vorm:

toelle (spr. tûolle) s. = 1. een klein houten bankje, een kort blokje met een plankje gedekt, waarop met zit te melken.

2. Een koekhakblok op drie pooten, in tegenstelling van een blok uit een boomwortel.

3. Ook de naaf van een wagenrad.

Zit hier mogelijk ook iets van minder stevig, onvast in?

In allen gevalle, waar de *i* uit een oorspronkelijke *a* zou zijn ontstaan, waar de *p* soms in *d* meestal in *t* is overgegaan, waar de *t* in 't midden of aan 't eind nu eens wel, dan eens niet kan voorkomen, daar vind ik aanleiding om de vraag te stellen: zijn de *til, tilt* vormen in de drie beteekenissen: 1. *losse plank*, 2. *onvast, bewegelijk, overhellend*, 3. *opheffen wat bewegelijk is*, zoo niet uit dezelfde wortel *tal* ontstaan, dan toch onder elkaars invloed gewijzigd? Zoo zouden dan de Midd.Ned. vorm *tilt* en de Dalfser ¹⁾ vorm *tilte* begrijpelijk geworden zijn.

Zieriksee.

C. R. MEIBERGEN.

IETS OVER LONDON LIKKEPENY.

Sommige overleveringen hebben een taai leven: men kan met de klemmendste bewijzen aantonen dat ze op zwakke grondslagen berusten, dat ze lijden aan innerlijke onwaarschijnlijkheid, en toch ziet men ze telkens opnieuw verrijzen. Zo is het gegaan met de overlevering dat John Lydgate de schrijver is van 't aardige gedicht *London Likkepeny*. Ruim vijf en twintig jaar geleden opperde Bernhard ten Brink al twijfel aan de geloofwaardigheid, met de woorden: „Insbesondere ist die ballade von *London Lyckpeny* (*Skeat, Specimens* s. 24 ff.), wenigstens in der überlieferten gestalt, sicher kein werk Lydgates" ²⁾, maar bewijzen gaf hij niet; deze leverden enkele jaren later Eleanor P. Hammond, naar aanleiding van de uitgaaf van de beide bekende redakties ³⁾, en nog tien jaar daarna Henry Noble MacCracken, in een voordracht over *The Lydgate Canon*, gehouden voor de Philpological Society ⁴⁾.

¹⁾ Volgens Dr. J. te Winkel, *Geschiedenis der Ned. Taal* (1901), p. 11, spreekt men in Kampen en Zwolle Saksisch met een Friesche tint, doch ten Oosten van Zwolle en het Zwarte Water, dus ook in Dalfsen, zuiver Saksisch.

²⁾ *Geschichte d. Eng. Litteratur*², (1893) II, 626.

³⁾ *Anglia* XX (1898), 404 ff.

⁴⁾ Appendix 2 in *Transactions of the Philol. Soc.* 1907–10, I, p. XLIII sq. (1908). Deze voordracht deed naderhand, aangevuld en uitgebreid, dienst als voorrede voor MacCracken's uitgaaf van Lydgate's *Minor Poems*, I, in E. E. T. Soc., Extra Ser. 107 (1911), zie ald. p. XLVII.

Tegen ten Brink's twijfel was opgekomen Dr. E. Gattinger, in *Die Lyrik Lydgate's* (1896), een boek dat mij niet ter beschikking staat, maar aangezien, naar El. Hammond meedeelt, "no reason is there assigned for the contradiction except the plainly insufficient one that tradition has always regarded Lydgate as the author"¹⁾, kunnen we die bestrijding ter zij leggen. Dr. Hammond bewijst dat de overlevering in de eerste plaats berust op een bewering van de bekende John Stowe († 1605), die in zijn *Survey of London* (1598) "twice quotes from this poem, printing small portions, and stating that it is by Lydgate"²⁾. Het is eigenaardig dat Stowe de naam van de schrijver niet vermeldt bij zijn eigen afschrift van 't gedicht in MS. Harley 542 en evenmin in zijn lijst van Lydgate's werken (113 nummers) die hij achter diens *Siege of Thebes*, in Speght's uitgaaf van Chaucer (1598), voegde (o. a. te vinden bij MacCracken, *Transactions*, l. c., p. XXXIV sqq. = *Minor Poems*, I, p. XXXVIII sq.). Gevolgtrekkingen zijn echter gewaagd, omdat we niet weten, of het genoemde afschrift ouder of jonger is dan 1598, het jaar waarin Speght's Chaucer en de *Survey of London* verschenen.

Stowe's afschrift van ons gedicht is 't minst algemeen bekende, maar 't beste van de twee bestaande. Het andere, dat voorkomt in MS. Harley 367, bevat weliswaar ook ettelike lezingen die de voorkeur verdienen, maar staat aan de andere kant alleen in vele fouten, het is in eenigszins nieuwerwetser vorm gegoten en hier en daar geheel omgewerkt en draagt dan ook tot opschrift: "*London Lyckpenny A Ballade compyled by Dan John Lydgate monke of Bery about . . . yeres agoe and now newly ouersene and amended*"³⁾. In 't vervolg zullen de twee afschriften worden onderscheiden als A (Harley 542) en B (Harley 367).

Volgens Dr. Hammond is B "in a loose scrawling hand either contemporary with Stow's or a little later", terwijl volgens dezelfde 't laatste dateerbare stuk in de deels geschreven, deels gedrukte bundel een reis van prins Karel naar Spanje, gedaan na 1623, bezingt en een gedeelte van de bundel door Stowe is afgeschreven. Maar 't afschrift van *London Likkepeny* is niet in Stowe's hand en staat een veertig bladen verder dan de bladzij waar "connected copying in Stow's hand ceases". Mej. Hammond acht het mogelijk dat de *Ballade* later is ingevoegd⁴⁾. Stowe schijnt deze redaktie B niet te hebben gekend⁵⁾.

Nu is het niet aannemelijk dat B op A berust, immers, hoe slecht in menig opzicht, bevat B toch verscheiden lezingen die ouder en beter zijn dan die van A, gelijk ik al zeide en straks nader zal aanwijzen. Trouwens, daar A de schrijver niet noemt, kan de afschrijver van B de woorden "*compyled by Dan John Lydgate*" etc. in geen geval uit A hebben geput. Men kan ook niet aantonen dat de anonymus zijn wetenschap uit de *Survey of London* heeft, of dat de toekenning aan Lydgate in dit werk en in B uit één en

¹⁾ *Anglia*, t. a. p., 409.

²⁾ *Anglia*, t. a. p., 404. Van de *Survey of London* zijn op 't ogenblik noch de oorspronkelijke druk, noch de uitgaaf van Thoms voor mij toegankelijk.

³⁾ Vóór *yeres* is een ruimte opengelaten, maar 't getal is niet ingevuld, wat ook moeilijk zou zijn geweest!

⁴⁾ *Anglia*, t. a. p., 405.

⁵⁾ *Anglia*, t. a. p., 404 e. v.

dezelfde bron afkomstig is, en voorlopig moet dus worden erkend dat de overlevering niet uitsluitend op 't gezag van Stowe berust. Het doet er niets toe dat 't gedicht blijkbaar in beide recensies verminkt is. Ten Brink zegt dat het „tenminste in de vorm waarin het is overgeleverd” niet van Lydgate kan wezen, maar dat is de vraag niet: de vraag is enkel, of Lydgate 't oorspronkelijk gedicht heeft gemaakt, en de twee getuigenissen, gesteld dat zij betrouwbaar zijn, kunnen, al of niet van elkaar afhankelijk, natuurlijk alleen 't gedicht in zijn vroegste toestand betreffen, al is het in die toestand niet meer bewaard.

Nu moeten wij Dr. Hammond toegeven dat de bewering van een willekeurige onbekende afschrijver uit 't begin van de 17e, of laat het zijn 't eind van de 16e eeuw op zichzelf uiterst weinig gewicht in de schaal legt en ten hoogste bewijst dat omstreeks 1600 de overlevering al bestond. En Stowe? is dat iemand om huizen op te bouwen? Lydgate was geboren in 1370 of '71 en leefde nog in 1446, maar na die datum hebben wij geen bewijs meer van zijn bestaan¹⁾. Stowe werd geboren omstreeks 1525, dus toch zeker wel drievierde eeuw na Lydgate's dood. Als Stowe zich in zulke dingen nooit had vergist en als hij de naam van de dichter boven of onder zijn eigen afschrift van ons gedicht vermeld had, dan zouden we moeten beginnen met aan zijn getuigenis geloof te schenken en aan te nemen dat hij dit aan een ouder handschrift had ontleend. Maar wat de vermelding van de naam van de dichter betreft, daarmee is het, zoals we zagen, anders gesteld, en wat Stowe's onfeilbaarheid aangaat, daarover heeft de oude Tyrwhitt al een boekje opengedaan. In zijn *Account of the Works of Chaucer* zegt hij: "It would be a waste of time to sift accurately the heap of rubbish which was added by John Stowe to the Edit. of 1561. Though we might perhaps be able to pick out two or three genuine fragments of Chaucer, we should probably find them so soiled and mangled, that he would not thank us for asserting his claim to them"²⁾. Latere onderzoekers hebben de gegrondheid van dit oordeel ten volle bevestigd, en MacCracken heeft met onloochenbare voorbeelden bewezen dat Stowe én in zijn bovengenoemde lijst van Lydgate's werken én in de aantekeningen die hij maakte in handschriften in zijn bezit, aan Lydgate (evenals aan Chaucer) verscheiden gedichten heeft toegekend die onmogelijk van zijn hand kunnen zijn, gedichten uit 't laatst van de regering van Eduard IV, toen de dichter al dood was³⁾. Bij twee dichtwerken, nl. de *Assembly of Gods* en de *Court of Sapience*, bestaan er oudere getuigenissen⁴⁾, maar bij al de overige schijnt Stowe eenvoudig te hebben gefantaseerd. De beweringen van deze boekeliefhebber hebben derhalve geen waarde bij de beslissing over de vraag, of een werk van Lydgate is of niet, ook niet ten aanzien van *London Likkepeny*, dat niet eens op zijn lijst voorkomt.

¹⁾ Schick, *Temple of Glas*, p. XCVI sq.

²⁾ Aangehaald naar El. P. Hammond, *Chaucer. A Biographical Manual*, 121, waar ook de latere literatuur wordt vermeld.

³⁾ *Transactions*, t. a. p., p. XXXVI sq. = *Minor Poems I*, p. XXXIX sq.

⁴⁾ Bij de *Court of Sapience* van Stephen Hawes (± 1506), bij de *Assembly of Gods* van Wynkyn de Worde (1498) en misschien ook van Hawes, die echter een ander gedicht, de *Reson and Sensualite*, kan bedoelen en, als hij werkelijk de *Assembly* bedoelt, zijn bewering aan W. de Worde kan hebben ontleend. Dit gedicht is zeker niet van Lydgate (z. blz. 289), over de *Court of Sapience* kan ik geen zelfstandig oordeel uitspreken.

We bezitten, dus twee getuigenissen, beide van anderhalve eeuw na Lydgate's dood, die geen van beide betrouwbaar zijn. Alle latere zijn eenvoudig herhalingen van een van deze en doen aan de kwestie niets af of toe.

Daartegenover staat nu veel wat tegen Lydgate's aanspraken pleit. Het is overbodig hier te herhalen wat de beide Amerikaanse geleerden ertegen inbrengen. Mej. Hammond legt de nadruk op 't aanmerkelijk verschil in geest en stijl tussen Lydgate's erkende werken en ons gedicht ¹⁾, MacCracken oppert bovendien rijmbezwaren ²⁾. Inderdaad is er in toon en stijl van *London Likkepeny* niets dat aan Lydgate herinnert: tegenover zijn langdradigheid, zijn herhalingen, zijn ingewikkelde zinnen, zijn zware bespiegelingen, vinden we hier beknoptheid, korte en eenvoudige zinnetjes, luchtigheid en afwezigheid van alle herhaling of bespiegeling. Stoplappen in de geest van Vader Cats, die bij Lydgate nooit missen, zijn er hier niet, en in 't algemeen ontbreekt er de eigenaardige geur, uitvloeisel van een bepaalde geestesgesteldheid, waarvan al zijn gedichten zijn doortrokken. Men zou moeten geloven dat de dichter zich ééns in zijn leven binnenste buiten had gekeerd en toen dit losse ding had gemaakt, dat onder zijn werken geheel op zichzelf zou staan.

Vruchteloos vraag ik mij ook af, hoe Lydgate zou gekomen zijn aan dit onderwerp, zo verschillend van zijn andere, en bovenal hoe hij zo thuis kwam in Londen. Het is best mogelijk dat hij er wel eens geweest is, tenminste 't tegendeel is niet bekend, maar is het waarschijnlijk dat iemand die van jongs af aan voor geestelijke was bestemd en al op zijn acht- of negentiende jaar in de geestelijke stand trad, die nooit belangstelling aan den dag legt voor 't stadsleven, dit onderwerp zou hebben gekozen en bij de behandeling ervan zou hebben beschikt over een zo tot in biezonderheden gaande kennis van de gerechtshoven, de markten, de winkels van de hoofdstad? Ik altans kan dat moeilijk aannemen.

Toch zijn onbedrieglijke bewijzen welkom, die geen gevaar opleveren voor subjectieve beschouwing; één daarvan zijn de rijmen. Sommige beoefenaars van de geschiedenis van de letterkunde hechten daar weinig aan, zoals Saintsbury, die, met alle waardering, bezwaar maakt tegen MacCracken's Lydgate Canon, omdat "it proceeds on the premiss that 'Lydgate was always smooth', imposes arbitrary rime tests and disqualifies such positive testimony as that of Hawes to his master's work" ³⁾. In zijn aardig antwoord op dit oordeel ⁴⁾ roert MacCracken ons gedicht slechts vluchtig aan. Nu is er op zijn Canon wel wat aan te merken, maar toch vooral omdat er nog te veel in is opgenomen; Mej. Hammond heeft er zeer te recht de aandacht op gevestigd dat de lijst verscheiden twijfelachtige nummers behelst ⁵⁾.

Anders is het gesteld met die gedichten die MacCracken aan Lydgate ontzegt: hier heeft hij gewoonlik, zo niet altoos, gelijk. Eén van de middelen die hij toepast om de echtheid van een gedicht te bepalen, zijn de 'rime tests', die Saintsbury willekeurig noemt. Men moet met de rijmtoets, die,

¹⁾ *Anglia*, t. a. p., 409.

²⁾ *Transact.*, t. a. p., p. XLIII = *Minor Poems*, p. XLVII.

³⁾ *Cambridge Hist. of Eng. Literature*, II, 470.

⁴⁾ *Minor Poems*, Preface.

⁵⁾ *Anglia-Beiblatt*, XXIV, 144.

zoals Mej. Hammond opmerkt, alleen negatieve waarde bezit, natuurlijk voorzichtig zijn, en mag b.v. niet aanstonds tot de onechtheid van de *Complaynte of a Loueres Lyf* (gewoonlijk *Black Knyght* genoemd) besluiten, omdat er 't rijm *while* : *bryght* : *nyght* en betrekkelijk veel assonanties en rijmen van -y op -ye in voorkomen ¹⁾. Daar we ten aanzien van dit gedicht 't getuigenis van Shirley, Lydgate's tijdgenoot, hebben, dat, behalve misschien op zijn ouden dag, betrouwbaar is, zou ik deze *Complaynte* niet gaarne verwerpen, maar liever zijn rijmeigenaardigheden als „jeugdige onbezonnenheid” van de dichter beschouwen. Heel anders echter wordt de zaak als we in een gedicht véél rijmen vinden die tegen Lydgate's rijmgewoonten indruisen, of een groot aantal rijmen die hij zoveel mogelijk vermijdt, of allebei, zoals b.v. in de *Assembly of Gods*, die wemelt van on-Lydgatiaanse rijmen als *about* : *fought* : *mought* (Lydg. *myght*) 261, *fyght* : *meryt* 1112 en tenminste dubbel zoveel naar strenge maatstaf onzuivere rijmen bevat als de echte gedichten. Wordt de rijmtoets met de nodige behoedzaamheid toegepast, dan verdient hij niet de naam van 'arbitrary' die Saintsbury hem geeft. De zaak is echter eenvoudig dat het deze behaagt, alle niet „letterkundige” bewijzen willekeurig te noemen, zeker de gemakkelijkste wijze om zich van weerbarstige feiten te ontdoen. Hoe pover het bij *London Likkepeny* met de letterkundige bewijzen staat, hebben we boven gemerkt, en onder die omstandigheden heeft men 't volste recht om naar andere gegevens om te zien.

Ergerlik is het dat Saintsbury over *London Likkepeny* spreekt ²⁾ zonder de moeite te hebben genomen, de oudere tekst A te raadplegen, ofschoon deze al tweemaal was gedrukt, eerst in 1827 door Sir H. Nicolas en in 1898 door Mej. Hammond, en zich vergenoegt met de jongere redaktie B, '*newly ouersene and amended*' (!), zoals die o. a. in Skeat's *Specimens* is te vinden. In zijn *History of English Prosody*, I (1906), 225 legt hij deze sterk gewijzigde tekst zelfs ten grondslag aan zijn metriese beschouwingen. Nu is het met de metriese vorm van 't gedicht eigenaardig gesteld. De twee redakties vertonen doorlopend een belangrijk verschil: in A hebben de koepletten acht regels met 't rijmschema ababbcbc, in B zeven regels met 't schema ababbcc. Welke van de twee vormen had 't oorspronkelijk gedicht? Dr. Hammond heeft aangetoond ³⁾ dat ook in dit opzicht A ouderwetscher is, en in bijzonderheden aangewezen hoe in B door weglating, omzetting of samensmelting van versregels de achtregelige koepletten tot zevenregelige zijn verknoeid; uit haar betoog blijkt overtuigend dat er geen sprake kan zijn van 't omgekeerde: uitbreiding van zevenregelige strofen tot achtregelige in A. Bij de kunstbewerking hebben de rijmen geleden en zijn soms door andere vervangen. Strikt genomen kunnen dus alleen die rijmen gelden als waarschijnlijk behorende tot 't oude gedicht welke in beide teksten staan, in mindere mate die welke beperkt

¹⁾ Het rijm -it : -ight komt bij Lydgate anders niet voor, evenmin als bij Chaucer en Hoccleve, en de ballade bij Skeat, *Works of Chaucer*, VII, 295 e. v. met 't rijm *deceit* : *conceit* : *sleight* 30 is zeer waarschijnlijk niet van hem. Krausser maakt *Anglia*, XIX, 230 ten onrechte bezwaar tegen 't rijm *Palamides* : *relese* (= *relees*) *Compl. Lou.* L. 330: ook een paar andere van de rijmen -e : — die hij noemt zijn onzeker. 't Gedicht bevat 3 assonanties (vss. 274, 282 en 461) en 3 rijmen van -y op -ye (vss. 135, 188, 450).

²⁾ *Cambr. Hist. of Eng. Liter.*, II, 470 en 199 f.

³⁾ *Anglia*, XX, 408.

zijn tot A, en het zal inderdaad beneden blijken dat deze laatste, voorzover ze niet zijdelings door B worden bevestigd, geen onbegrensd vertrouwen verdienen.

Naar de strenge maatstaf die b.v. Hoccleve (en in hoofdzaak ook Chaucer) stelde, zijn er onder de gemeenschappelijke rijmen van ons gedicht heel wat onregelmatig, maar tegen sommige zou Lydgate geen overwegend bezwaar hebben gehad, nl. 10. de rijmen van *-e* : — (behalve die van *-ye* : *-y* 8 in getal, b.v. *assent* : *Kent* : pt. *ment* < *mente* 18¹⁾, vgl. ook *thronge* of *amonge* : *longe* 9 en in A *gonn*, d. i. *goon* : pt. *come* : *anon* : *mone* 10 e. a.), 20. de *ē* : *ē*-rijmen (*sprede* : *spede* 62 en in A *falsched(e)* : *spede* 30), 30. de *ō* : *ō*-rijmen (in A *thoo* : *do* 25²⁾ en *gonn* : pt. *come* : *anon* : *mone* 10). Men mag evenwel niet voorbijzien dat 't getal rijmen *-e* : — betrekkelijk groot is, immers 8 tot 10 op 48 rijmen zou er op 500 rijmen ruim 80 tot 100 doen onderstellen, terwijl 't allerhoogste dat ik bij Lydgate op 500 rijmen heb aangetroffen 38 is.

't Enige rijm van *-y* op *-ye* is tot A beperkt en daarbij staat het niet vast, of de laatste rijmregel wel in orde is (inf. *dye* : inf. *cry* : inf. *by* : *why* 50; de spellingen *cry* en *by* gelijkelijk in beide hss. pleiten intussen voor een rijm met *-y*). Dat daargelaten zijn zulke rijmen echter van weinig betekenis, aangezien Lydgate ze wel vermijdt, maar niet geheel versmaadt. MacCracken beweert van de *-y* : *-ye*-rijmen wel: "Three examples in *Complaint of the Black Knight*, and three in *Reason and Sensuality*, both early works. Practically none in later poems"³⁾, maar dit laatste is onjuist, b.v. zijn er, als ik niets heb overgeslagen, in 't *Troy Book* (15050 rijmen) 22 en in de *Pilgrimage of the Lyf of Man* (11956 rijmen) tenminste 33⁴⁾. Het is waar dat de woorden op *-ye* meestal van Franse herkomst zijn en geen inheemse als *dye*, *bye*, maar dat geldt van de oudere zowel als van de jongere gedichten van Lydgate.

Assonanties vinden we in ons gedicht drie, of eigenlijk vier, nl. *gonn* : pt. *come* (B pp. *come*) : *anon* 10 (: *mone* A), *prime* (: *dyne* A) : *wyne* : *fine* 58, *-gate* : *sake* 113, daarbij nog de gedeeltelijk bedorven b-rijmen van 't vierde koepel (zie blz. 296). Ook bij Lydgate ontbreken assonanties niet en ze zijn er van dezelfde aard als in ons gedicht, b.v. *engyn* : *venym*, *Troy B.* 1, 517, *ffyn* : *pylgrym*, *Pilgrym. L. M.* 285, *looke* : *throte*, *Isopus (Anglia, IX)*, blz. 16, 36, *take* : *eskape*, *Troy B.* 3, 905 (verder *-ft* : *-ght*, *-me* : *-ne*, *-ged* : *sed* [*Compl. Lou. L.*], *-pte* : *-cte*, *-kke* : *-cte*, *-rce* : *-rge*; *-ve* : *-the* ben ik niet tegengekomen, maar het zou geen bevreemding wekken⁵⁾). 't Enige opmerke-

¹⁾ De getallen zonder nadere aanduiding slaan op de versregels in A, dus b.v. 18 is A 18 = B 16. Van de andere gemeenschappelijke rijmen van *-e* zijn de eerste regels deze : 2, 58, 66, 82, 106, 114, 121.

²⁾ Dergelijke rijmen komen ook bij Chaucer voor, maar niet bij Hoccleve.

³⁾ *Transact.*, t. a. p., VI = *Minor Poems*, VIII.

⁴⁾ Voorbeelden: *why* : *feithfully* : *I crie*, *Compl. Lou. L.* 450, adv. *by* : *company*, *Pilgr. L. M.* 13547, vb. *crye* : *entierely* : *specyally*, *Gedicht Jacoba v. Beieren* 121 (*Anglia*, XXVII, 397). Grappig is dat O. Lovell Triggs, misschien met meer reden, beweert dat zulke rijmen bij Lydgate gaandeweg juist toenemen (*Assembly of Gods*, p. XXXI sq.).

⁵⁾ Uit 't bovenstaande blijkt dat 't gebruik van assonanties bij Lydgate, en trouwens ook in *Lond. Likkep.*, zich bijna uitsluitend beperkt tot dezelfde gevallen waarin men het ook in kinderrijmpjes en dgl. aantreft, d. w. z. tot vormen met soortgelijke konsonanten: nasalen bij nasalen, explosieven bij explosieven, spiranten bij spiranten enz. Enigszins uit 't kader vallen alleen *foriuged* : *excused*, *Compl. Lou. L.* 274 en *large* : *charge* : *skarce*, *Secr. Philos.* 744, *Word* : *world* (*Pilgrym.* 12371, 21169) kan in Lydgate's uitspraak een zuiver rijm zijn geweest, vgl. *word* 'wereld' in *Temple of Gl.* en *Res. and Sens*. Over de assonanties ook Heuser, *Anglia*, XII, 584.

like is weer 't betrekkelijk grote aantal van de assonanties in ons gedicht, vgl. b.v. *Isopus* (387 rijmen) met 1 assonantie, *Fabula Duorum Mercatorum* (390 rijmen) met 2, *Troy Book* (ruim 15000 rijmen) met 6 ('4 maal *eskape : take*), *Pilgrym. L. M.* (bijna 12000 rijmen) met 2, misschien 4, *Temple of Glas* (642 rijmen) met 3, *S. of Thebes* (2358 rijmen) met 2, *Secr. Philos.* (Lydgate's gedeelte, 639 rijmen) met 3, *Compl. Lou. L.* (291 rijmen) met 2, *Minor Poems*, ed. MacCracken (ruim 3700 rijmen; niet alle zeker van Lydgate) met 1, *Res. and Sens.* (3521 rijmen) en *St. Edm. and St. Frem.* (1749 rijmen) met 0. Men zal toegeven dat tegen deze 22 of 24 assonanties op ruim 40000 rijmen van Lydgate de 3 of 4 op de 48 rijmen van *London Likkepeny* wel wat afsteken.

Beslissend echter zijn de volgende rijmen: *chauncerie : me : kne* (: *A be*) 34, *drawne : lawne* 73 en de alleen in A tamelijk goed bewaarde *coude . sowde : mouthe* 28 en *skyle : hele* 77. Wat 't eerste betreft, bij Lydgate zou alleen *chauncerye* rijmende op *-ye* of *-y* mogelijk zijn, 't rijm vereist evenwel *chauncere(e)*, en *N. E. D.* geeft *chauncere* en *chauncre* als 15-eeuwse spellingen, 't laatstgenoemde stavende uit de *Plumpton Correspondence* 1489/90. Evenzeer tegen 't gebruik van Lydgate, bij wie de vorm *drawe* luidt, is de infinitief *drawne*, een zeldzame vorm (vgl. pp. *drawnen* naast *drawen* bij Caxton, *Sonnes of Aymon*, aangehaald *N. E. D.*, s. v. *draw* 5 en 68). Voor *skill* is Lydgate's vorm geregeld *skil(le)* : *wil(le)* e. dgl., b.v. *skele* (l. *skil*) : *wille* sb. *Troy B.* 1, 3185, *wille* : *skylle* ald. 2, 5285, *wil* : *skil* 2, 7487, *skyll* : *ancill* . *fullfyll* : *wyll*, *Min. P.* 212, 82, *skyl* : *wil*, *Res. and Sens.* 1525, maar in ons gedicht vereist 't rijm m. i. *skele*, zie beneden blz. 294. Eindelijk is 't preteritum van *can* bij Lydgate niet *couthe*, zoals blijktens de rijmwoorden vroeger in vs. 28 stond, maar *coude*, vgl. *shroude* : *koude*, *Res. and Sens.* 353, dgl. 1829, *koude* : *proude* ald. 3713, *koude* : *loude*, *Pilgrym. L. M.* 5147, dgl. 22943, *Troy B.* 3, 939. Misschien zal men mij tegenwerpen dat in de *Kalendare* (uitg. Horstmann, *Herrigs Archiv*, LXXX, 115 ff. en MacCracken, *Minor Poems*, 363 ff.) 48 e. v. 't rijm *mouth(e)* : *I couth(e)* voorkomt. Maar de *Kalendare* is een troebele bron. Het is wel mogelijk dat Lydgate er de hand in heeft gehad en daarom in MS. Douce 322 aan 't eind als de maker wordt genoemd, maar in dat geval heeft hij een bestaand gedicht opgelapt, zoals MacCracken zegt, en zeker is het niet oorspronkelijk van hem, want het bevat verscheiden rijmen die volslagen in strijd zijn met zijn rijmgewoonten, althans de volgende: *saule (soule) : Paule (Poule) : braule* 23, *ben : vergen (virgyne)* 64, *Gregour (Gregorye) : socour* 71, *Marke : darke (derk)* 169, *commemoracioun : saluacioun* 181, dgl. 254, *fortune : Swithine* 195, *lepres : vespres : slepers* 205, *kyngdome : Ierome* 272, *angeles : wrecchidnesse* 274, *warke (werk) : Marke* 279. We mogen dus, met verwaarlozing van de *Kalendare* en ons houdende aan de boven aangehaalde plaatsen, 't rijmen van 't preteritum van *can* met woorden op *-outhe* in *London Likkepeny* als sterk tegen Lydgate's aanspraken pleitende blijven beschouwen.

Wat de maat van 't gedicht betreft, die is in beide teksten in zo'n wanhopige staat, dat de oorspronkelijke er niet met zekerheid uit is op te maken. Er zijn enkele regels die, naar beide hss. te oordelen, uit 10 (of 11) lettergrepen met 5 heffingen bestaan, b.v. 5 *I sáyð for máris lóve that, hólý séynt,*

25 *vntó the cómon pláçe I yówde thóo*, 44 *for márys lóvę of hēlpę I gán them práy*, 47 *I wót not whát thou ménēst gán he sáy*, 79 (in verband met B 76) *one bád me bý an hēwre my héd to hēle*, en verscheiden andere kunnen óók zo worden gelezen, hetzij ongewijzigd, hetzij met een hele kleine wijziging. Neemt men er de verzen bij waarin de hss. enigszins verschillen en volgt de lezing die op zich zelf 't waarschijnlijkst is, dan wordt 't aantal decasyllabi nog groter, immers dan horen er ook toe A 4, 6, 7, 14, 19, 27, 34 (*clerkēs*), 117 e. a. Langere regels zijn zo zeldzaam en doorgaans zo onrhythmies en onzeker van overlevering, dat ze wel door inlassingen mogen verklaard worden, b.v. in A 39 *they seyde trewer things might there nevar be* (ontbr. B), A 105 *Then came the Taverner and toke my by þe sleve* (in B korter), A 118 *what wenist thow I will do on þe my almes dede* (in B anders en korter). 't Merendeel van de regels maakt de indruk van korter te zijn en 4 heffingen te hebben, met een ongeregeld aantal zwakke lettergrepen, in 't bijzonder meestal 't refrein; evenwel hangt dikwijls alles van de -e of -e- af, b.v. leest men vs. 115 op de oude manier, dan krijgt men een regelmatige decasyllabus: *I práyde a bārgē-mān for góddēs sáke*, leest men het op de nieuwe, dan wordt het *I práyð* (B) *a bārgē-man for góds sáke* (of *fór gods sáke*, vgl. vs. 14 (A) *I prayd hym for gods sake he would take hede*); de volgende regel *that hé* (B) *would spárę me mýn expens* kan heel goed met een kleine verandering zijn ontstaan uit *that hé me wóldē sparē mýn expēnsę*, en dergelijk is het met vele verzen gesteld. Zelfs de refreinregel verschijnt soms in een decasyllabiese gedaante, b.v. in beide hss. 24 (*lackēd*), 88, 96, 104. Aan de andere kant is het dikwijls niet mogelijk (zover wij naar overeenstemmende lezingen kunnen beoordelen) een aannemelijk vers met 4 heffingen te krijgen, en daarom kan ik de gissing niet voor mij houden dat 't gedicht oorspronkelijk uit (min of meer regelmatige) decasyllabi bestond. In al geval, wanneer onze vriend Saintsbury spreekt van "the very interesting measure of "London Lickpenny"'"¹⁾, dan toont hij grote lichtvaardigheid en weinig kritiek en taalkennis, want met zijn hoogst interessante maat bedoelt hij die van de ontredderde tekst in MS. Harley 367, naar hedendaagse uitspraak, en dat nog wel terwijl hij Lydgate voor de maker houdt! Dat onder de bestaande omstandigheden een metriese vergelijking tussen Lydgate's gedichten en *London Likkepeny* volstrekt onmogelijk is, ligt voor de hand.

Van belang voor 't vraagstuk dunkt mij echter de inhoud van de laatste strofe, waarin de schrijver vertelt dat hij na de in Londen ondervonden teleurstellingen terugkeert naar Kent en tot zijn gewone bezigheden. In A 124 vernemen we: *I dyght me to the plowe, even as I ded before*, wat in B verwaterd is tot *I dyght me to do as I dyd before*. Hieruit behoeven we nu nog niet af te leiden dat de dichter een boer was, zelfs niet, ook al is er in vs. 20 eveneens van Kent sprake, dat hij uit dit landschap kwam. Ik geloof echter dat er in 't gedicht nóg een aanwijzing te vinden is dat 't laatste wezenlijk 't geval was, en wel 't rijm *skyle* : *hele* A 77, dat m. i. *skele* : *hele* moet worden gelezen. Men heeft, op zichzelf beschouwd, de keus tussen *skyle* : *hyle* en *skele* : *hele*. 't Verbum *hūle(n)*, *hīle(n)*, van Skandinaviese

¹⁾ *Hist. of Eng. Prosody*, I, 225.

oorsprong (Ono. enz. *hylja*), had in een vrij groot gedeelte van 't Middelland de inheemse werkwoorden (Oe. *helan* st. vb. en *helian* zw. vb.) achteruitgedrongen, en *hile(n)* komt b.v. voor in 't *Orrmulum*, in *Gen. Exod.*, *Hav.* en *Cursor Mundi*, bij Robert of Brunne, Hampole en Wyclif, terwijl in 't Zuiden en ook in Londen en omstreken (b.v. bij Chaucer en Hoccleve) de oude inheemse vormen met *e* waren bewaard. Aan de andere kant is de vorm *skele* zover we weten beperkt geweest tot Kent en de streek ten Westen van dat landschap: we vinden het in de *Vices and Vertues (skele)*, in Dan Michel's *Azenbite (scele, skele)* en bij Shoreham (*skele*). De verklaring van de *e* geeft Björkman, *Scand. Loan-Words*, 126, die de vorm ook Kents noemt¹⁾. Een afdoende beslissing, of we *skyle*: *hyle* of *skele*: *hele* moeten lezen, zou alleen kunnen worden gegeven door de beide andere rijmen, maar ongelukkig zijn die in A zowel als in B bedorven. Voorlopig acht ik er alles voor om *skele*: *hele* aan te nemen, daar dit zou stroken met de vermelding van Kent in vss. 20 en 121. In allen gevalle rijmen Lydgate's vormen *skil(le)* en *hel(e)* niet op elkaar. Lydgate was, gelijk men weet, uit Suffolk.

Andere onmiskenbare dialectwoorden of -vormen vinden wij in 't gedicht niet. Als zodanig kan niet gelden *kenned* A 102, want al behoort het vooral in 't Noorden thuis, in de Middeleeuwen en de 16e en 17e eeuw is het niet tot dat gebied beperkt, en het komt b.v. voor bij John Gower. Of Lydgate het gebruikt, is mij niet bekend. Ook 't eenmaal voorkomende *mought* A 24 (B *myght*) heeft voor ons geen betekenis, te minder omdat Lydgate's vorm *myght(e)* is.

Uit de taalvormen van de bestaande redakties is niet veel af te leiden. Mej. Hammond heeft er al op gewezen dat B blijkbaar is gemoderniseerd. Aanduidingen dat 't gedicht nog van de 15e eeuw is, schijnen te zijn de konstruktie *me ought* (A 27; in B door de later uitsluitend gebezigde *I ought* vervangen), waarvoor 't *N. E. D.* geen latere plaats geeft dan een uit Malory (1470—'85) en 't woord *hewre* 'muts' (A 79), dat in deze betekenis in 't *N. E. D.* niet na 1482 is geboekstaafd. 't Gebruik van 't ww. *pyty* 'zich ontfemen over', dat op een latere tijd zou wijzen (*N. E. D.* pas uit 1529, bij More; iets vroeger, in 1515, *it pitieth*), komt alleen in B voor (vs. 6) en bewijst niets voor 't oude gedicht. Overigens zijn zulke gegevens, die door een enkele nieuwgevonden plaats kunnen worden omvergeworpen, van twijfelachtige waarde. De datering van *London Likkepeny* in 't *N. E. D.* (b. v. op *prime*, sb. 1²⁾), nl. omstr. 1430, is een overblijfsel uit de dagen toen ook daar 't stuk nog aan Lydgate werd toegekend (zie b.v. op *common pleas*) en berust nergens op.

Wat de spelling aangaat, aan de ene kant schijnt A de oude meer of minder zuiver te hebben bewaard b.v. in *seynt* 5, *powre* 6, *money* (l. -eye?) 8 e. e., *by fore* en *juge* 13, *clerks* (l. -kes) 17, *thike* (l. -kke?) 22, *momme* 31,

¹⁾ Het *N. E. D.* geeft ook een voorbeeld van *skele* uit George Ashby's *Active Policy* (1470?), maar daar de geboorteplaats van deze schrijver onbekend is, hebben we er voor ons doel niets aan. Een oudere plaats is misschien *mid . . . wisdom & scele gewritene*, in *Eng. Misc. Furnivall*, 92, ofschoon Max Förster daar 't woord voor inheems houdt, op grond van *Me. schile*, dat echter weinig bewijst (van Corp. Gl. 777 concisium, *scelle* weten we nu dat 'con-cisium' een fout is voor 'concilium' = 'conchylum'). De herkomst van de tekst is niet duidelijk en de taal niet zuiver dialecties.

Rollis 33, *menest* 47, *mochē* 98, *a hungred* 110, *lykke peny* 111 of *likke peny* onderschrift (*licpenye* in de titel zal wel van Stowe zijn), *myn expens* (l. -se?) 116, *medle* 122, aan de andere kant B in *trouth* (l. -the?) 2, *wold* (l. -de?) 6, *yode* 22 (vgl. 85 = A 97), *maryes* 39, *pottes* 80 en in verscheiden woorden op -er, als *peper* 62 (zie hierbeneden). Vele -e's die alleen in A staan, b.v. *lawe* 4, *benche* 12, *benethe* 17, zullen ook wel oud zijn, ofschoon Stowe in dit opzicht niet recht te vertrouwen is; maar ook B bewaart er enige, b.v. *Raye* 37, *praye* 39, *hye* 57, *crye* 59, terwijl uit enkele opmerkelijke overeenstemmingen schijnt te blijken dat de rechtstreekse of middellike bron al verschillen had als *dye* 50 naast *cry* 52, *by* 53. Over de datum van 't gedicht geeft de spelling geen voldoende opheldering, al is het duidelijk dat hij meer op de vijftiende of 't begin van de zestiende eeuw dan op 't einde van deze laatste wijst.

Hieronder volgen opmerkingen over de tekst, waarbij wij de uitgaaf van Dr. Hammond in *Anglia* XX tot uitgangspunt nemen.

Strofe 1.

Over 't algemeen zeker juister in A, ofschoon daar Stowe's hand kenbaar is in de spellingen *westminstar* 3 en *sylvar* 7, vgl. verderop *nevar* 39, *westminstar* onder vs. 40, *sylvar* 48, *mastar* 53, *pepar* 70, *othar* 86, *pewtar* 91, terwijl B overal 't oude -er bewaard heeft (41 ook A *westminster*); yan Stowe afkomstig zijn eveneens *thowghe* 50, *thrwghe* 82, *truthe* 2 (ouder *trouthe* of *trouth*, vgl. B), alsmede de uitgang -ethe in *bearethe* (B -eth) 66, *skapethe* 119, *lackethe* 128, misschien ook *comon* 25, *cowld* 96, vgl. o. a. de spellingen in Stowe zijn afschrift van Hoccleve's *Compleinte*.

1 Waarschijnlijk beter in B, altans wat de woorden *my stepp(e)s I bent(e)* betreft.

2 Indien in B ongeveer 't zelfde is bedoeld als in A, moet hier *ateyntē* 'verkregen' betekenen. Denkbaar zou echter zijn (vgl. B): *where trouthē in no wyse sholde be ateynt*, in welk geval *ateynt* de betekenis 'bevlekt', 'besmet' zou hebben.

3 Mogelik: *fastē to westminster ward I forthwith went[e]*.

4 Lees met A: *to a man of lawe to makē my complaynt*

6 De oude lezing *have pity on the poore* in A is in B vervangen door de jongere konstruktie *pyty the poore* (vgl. blz. 294).

8 *myght* of *myghte* schijnt verkieselik boven *may* A. In B is hier en elders *myght(e)* door *cold* vervangen.

Strofe 2.

9 e. v. De lezing van B lijkt beter, 10. wegens 't ouderwetse *the prese amonge* B, 20. om 't zonderlinge *amonge them all* in A, terwijl in B 't volmaakt gepaste *by froward chayne* staat. 't Enige wat er lichtelik tegen pleit, is *amonge the throng* A 100 en dgl. B. Wat de inhoud betreft vgl. men Hoccleve, *Compl.* 72 e. v. *for ofte whan I in westmynster hall[e] and ekē in london amonge the prese went[e]*.

10 enz. Een assonerend rijm als in A *gonn* (l. *goon*): pt. *come* (= *cōm*): *anon* : *mone* is denkbaar (zie blz. 291 e. v.), maar *gone* : *I was com* : *anon*

(B) is onmogelijk. Ook A 85 staat 't pret. *come*, in B verknoeid tot *comes*; *came* A 105 is blijkbaar een inlapsel.

11 *netheles* en *let* (= *lette*) A hebben in B voor de nieuwerwetser *yet for all that* en *stayd* plaatsgemaakt. *nevertheles* en [*therē*] na *lettē* zouden de regel in een decasyllabus veranderen.

12 *kyngs* (l. *-es*?) A, onjuist *kyng*e B. Dezelfde verwarring van *-s* met *-e* vindt men in B bij *goode* 26 (A 29), *flemynge* 46 (51), *hatte* 48 (54), *pescode* 59 (67), maar Skeat geeft ook voor B *kynges* enz.

16 Vgl. vs. 8, maar hier heeft B *myght* bewaard.

Strofe 3.

17 *hym* A, slaande op de rechter in vs. 13, is juist.

18 *dyd wryte* B is blijkbaar voor *writen* A in de plaats getreden, vgl. vs. 46, 109. *by communē assent* zou de regel normaal maken.

20 Niet *John* (B), maar *one* (A) *of Kent* is bedoeld. De *clerk* riep op Richard, Robert en iemand uit Kent, waarmee hij ogenschijnlijk de hoofdpersoon van 't gedicht meende, zonderdat deze het begreep.

Strofe 4.

25 Oud is de spelling *yode* B en misschien *comon*, d. i. *common* ald., vgl. op vs. 58. Over de spelling *place*, die ook in de gemeenschappelijke bron van A en B zal hebben gestaan, zie men *N. E. D.* op *common pleas*.

26 enz. Het b-rijm is in beide in de war. A heeft *houde* : *coïde* : *sowde* : *mouthe*, B *hoode* : *coole* : *falshood*. Het is duidelijk dat in B *coolde* ter wille van *hoode* een *oo* heeft gekregen (anders altijd *could* of *cold*) en verder dat de beide andere rijmen er zijn weggewerkt, terwijl uit *falshed(e)* (A 30) een nieuw rijmwoord is vervaardigd. 't Feit blijft dat A en B als rijm gemeen hebben 't preteritum van *can*. Dit luidde *coude* of *couth*e en de twee rijmen *sowde*, d. i. *south*e 'zuiden' (vgl. *nowrd* voor *north*e in dezelfde regel), en *mouthe* tonen dat *couth*e 't ware is. Maar wat is *houde*, in B verhaspeld tot *hoode*? Dit laatste kan niet bedoeld zijn, én de betekenis én 't rijm verbieden het, maar een woord *houthe* bestaat niet. Assonanties zijn er echter meer in ons gedicht, en als we in 't oog houden wat op blz. 291 over dit punt is opgemerkt, dan ligt *houue* (*houve*) voor de hand. De juistheid van deze gissing blijkt uit twee plaatsen in *Piers Plowman*, nl. A, Prol. 84: *Per houep an Hundret In Houues of selk, Seriauns hit semep to seruen atte Barre* (dgl. B, alsook C, Prol. 159) en III, 276 *Schal no seriaunt for pat seruise were a selk houue, Ne no Ray Robe wip Riche pelure* (vgl. *gowne of Ray* in ons gedicht vs. 42), waarvoor B, III, 293 heeft *Shal no seriaunt for here seruyse were a silke howue, Ne no pelure in his cloke for pledyng atte barre*, dgl. C, IV, 451. Daaruit blijkt dat de *serjeants*, de pleiters, zijden huiven of kapes droegen ¹⁾, en zulk een persoon is hier bedoeld, zodat er geen redelijke twijfel mogelijk is. Een afschrijver (een voorganger van Stowe) die *houue* niet

¹⁾ In 't eerst was 't kapje van wit linnen, later van witte zij. Zie over deze *houue* of *coif* Skeat's noot op C, Prol. 159. Op de afbeelding van de *Sergeant of the Lawe* in 't Ellesmere hs. van de *Canterb. Tales* is 't kapje duidelijk zichtbaar.

begreep of 't rijm niet goedkeurde, maakte er 't schijnbare rijmwoord *houde* van en de bewerker van B, die immers uit was op nazien en verbeteren, vond *houde*, dat niets was, veranderde het in *hooede* en bracht daarna de overige rijmen hiermee in overeenstemming, zo goed en zo kwaad als het ging. Daar hij hiervoor gebruik maakte van 't rijmwoord *falshed(e)* en dus een rijm op *-ēde* verloor, laste hij fluks de stoplap *for my meed* (vgl. B 83) in, om te rijmen op *spede*. Kenmerkend is het dat hij daarbij de spelling van zijn tijd volgde, terwijl hij in alle rijmen op *-ēde* die hij aan zijn origineel ontleende de *-e* braaf overschreef.

27 *as me ought to do* A. Misschien *oughtē do*. In B is 't verouderde *me ought* door *I ought* vervangen (vgl. blz. 294). Uit de manier waarop de regel in B is geschreven (zie *Anglia*, t. a. p., 413, *noot* onderaan) ziet men dat de afschrijver eerst *as* enz. weglief, iets verkeerd schreef en uitkraste en eindelijk de regel aanvulde, eerst met *I ought to do so* (*so* was nu onmisbaar geworden) en daarna met *for*.

29 Over *goods* (l. *goodēs*?) zie men op vs. 12. Schrapping van *all* (vgl. B) zou A regelmatig maken.

Strofe 5.

33 *went* (= *wentē*?) *me* A. In B daarvoor 't modernere *gat me*, vgl. *get me* B 41, *gat me* ald. 45. Misschien is *from thence* in B aan 't oude begin van de regel ontleend, b.v. *Fro thens I wentē me vnto the Rollis*.

34 l. *clerkēs*.

35 Dr. Hammond stelt al in 't licht dat *qui tollis* hier in B is weggewerkt en vervangen door *earnyng of pence*.

36 Als we in B *onēs* lezen, wordt de regel normaal, maar overigens is het onzeker, of B de voorkeur verdient.

37 e. vv. De lezing van B *I gave them my playnt vpon my knee* maakt de beste indruk van de twee. De volgende regel is in A verdacht lang; l. *preue* of *prooue* voor *evidence*? of *they gan reede*? B heeft de c-rijmen veranderd: pp. *reade*: *be sped*, vgl. *head*: *be sped* in strofe 11, beide malen zeker onoorspronkelijk.

Strofe 6.

42 *which* in B kan een inlapse zijn, omdat konstrukties als in A als onregelmatig werden beschouwd, maar in beide is de regel erg kort.

43 *I* in A zal aan een verlezing van 't oude teken voor *and* te wijten zijn. B heeft te recht *and* en eveneens *hym* (A verkeerd *them*, blijkbaar met de gedachte aan vs. 35 e. vv.).

44 A weer foutief *them*, B juist *hym*, zie vorige regel. Maar ten onrechte laat B *gan* weg. Mej. Hammond interpungeert B verkeerdelijk: *for Maryes love of help, I hym praye*; lees óf, zoals zij in A doet: *for Maryes love of helpe I [gan] hym praye*, óf, gelijk Skeat's *Specimens*, met een komma achter *love*.

45 In A waarschijnlijk juist.

46 *byd* A. Lees natuurlijk met B *bede*; de fout kan van Stowe zijn. Maar *dyd* B i. pl. van *gan* A is nieuw, vgl. vss. 18, 109.

Strofe 7.

49 *In all westminstar*¹⁾ *hall* A is waarschijnlijk een verduidelikende wijziging van Stowe voor *within thise* (of *the hall(e)*), zoals B heeft, vgl. vs. 100. Om het verouderde rijmwoord *woon* (*wone*) in regel 51 weg te krijgen ontleende B aan *without þe dores* in die regel de woorden *out of the doore*, zette deze achteraan en plaatste op 't eind van vs. 49 (43) de onzinnige stoplap *nether rych nor yett poore*, om op *doore* te rijmen. Van *never a one* (zie A) is 't oudste voorbeeld in 't *N. E. D.* uit 1523 (s. v. *never* 3b).

50 Bij *do* kan 't objekt niet gemist worden, waarschijnlijk is *ought* (B) goed, b.v. *that for me would (wold)e ought do* of *do ought*, etc. Maar *al-* vóór *though* in B (*thowghe* A) is opvulsel.

52 l. *vpon me fastē they began to crye*? vgl. B.

53 't Nederlandse woord *copen* is hier gebruikt omdat de kooplui Vlamingen waren, vandaar ook *copen or by* en de uitgang *-en*, die bij Engelse werkwoorden in ons gedicht nooit voorkomt. Ook 't *N. E. D.*, s. v. *cope*, schijnt het zo in te zien. *ye* A is ouderwetscher dan *you* B, maar in vs. 106 heeft ook A *yow*.

56 De regel in B schijnt aan de vorige strofe ontleend te zijn, zie A 48.

Strofe 8.

57 *presently* B is een inlapsel of staat b.v. voor *forthwith*.

58 *sone* A voor *sonē*, d. i. *sonne* (vgl. *sonn* B). *comon* 25 kan een dergelijke fout zijn, maar zie op strofe 1.

Strofe 9.

68 *stabery* B zal wel een drukfout wezen (Skeat: *strabery*, als in A)²⁾. De gemeenschappelijke bron had in al geval *strabery*, maar men mag daar niet veel aan hechten. Daar het singularis is, verdient ook *chery* (A) de voorkeur boven de pluralis in B.

69 l. *comē nere* of *to come nere*?

Strofe 10.

Terwijl de a- en c-rijmen in orde zijn, heerst er tegenstrijdigheid bij de b-rijmen. Schijnbaar zijn ze in B onberispelijk, maar elders hebben we bevonden dat de regelmatigheid in B 't gevolg kan zijn van een kunstbewerking. Blijkbaar is hier 't rijmwoord *stond* midden uit regel 74 gehaald en zijn met behulp van de oude lezing de vierde en vijfde regel van 't koeplet in B er bijgeflanst. Welke rijmen in A hebben kans om oud te wezen? Zeker niet *people*, aangezien er geen 4 geschikte rijmen op *-ēple* bestaan en een rijm van de tweede lettergreep alléén onaannemelijk is. Ook niet *vmple*, waarop zeker ook geen 3 rijmen zijn te vinden. En wat betekent *vmple*? Mej. Hammond noemt t. a. p., 408 *umple* onder de 'obsolescent words' die in B uit de weg zijn geruimd, zonder het te verklaren, MacCracken verandert het in *simple*³⁾, als rijm even onmogelijk als *vmple* en in 't verband niet passend; *wimple* deugt al evenmin. Volkomen zeker is echter *hele* in vs. 79, immers dezelfde regel komt gewijzigd als B 76 voor, maar past daar niet, omdat er

1) Dit is blijkbaar bedoeld, zie de noot onder aan de tekst.

2) Andere drukfouten in *Anglia*, t. a. p. zijn *aud* B 17, *makarell* A 87.

3) *Transact.*, XLIII² = *Minor Poems*, XLVII².

van een kledingstuk sprake is en de voorafgaande regels op eetwaren en vloerbiezen betrekking hebben; voorts zijn in B 76 de verouderende of verouderde woorden *hele* 'bedekken' en *hewre* 'muts' door *cover* en *hood* (zonder -e! zie op vs. 26 enz.) vervangen, terwijl ook 't rijm *head : be sped* daar nieuw is; dan is de volgorde in A 79 ouderwetscher als in B 76, en eindelijk is het niet aannemelijk dat een regel die voorafgaat aan een later volgende zou zijn ontleend. Op 't rijm *skyle : hele* is niets te zeggen, mits men *skele* of *hile* leest, zie blz. 293, waar wordt uiteengezet om welke redenen *skyle : hile* hier onwaarschijnlijk is. In vs. 74 zou men kunnen gissen *people fele* i. pl. van *moche people* 't rythme zou er bij winnen, maar voor vs. 76 heb ik geen bevredigend rijmwoord kunnen vinden dat op *vuple* lijkt; ogenschijnlijk is de een of andere stof bedoeld.

75 *one bad me come nere and by fine cloth of lawne* A, zeer lang en bedenkelijk herinnerende aan vs. 69 *one bad me come nere and by some spice*, waar B precies 'tzelfde heeft. Vermoedelijk is 't begin van vs. 75 daaraan ontleend en moet men lezen in de geest van B *one ofred* (*offrêd?* *offêrêd?*) *me velvet sylke and lawne*. Omgekeerd is *me offred* in de later volgende regel B 73 waarschijnlijk uit deze regel overgenomen, waartoe de oudere lezing *gan me hete* (A 84) aanleiding gaf.

Strofe 11.

Over 't algemeen beter in A. Omtrent de nienwe regel B 76 zie men blz. 299, omtrent *head : be sped* B 76 e. v. ook op r. 37 e. vv.

85 *come (= cōm) there* A is zeker juist. B heeft hier 't preteritum *cōm* evenmin begrepen als in vs. 12. Misschien *cryēd* (B) of *crydē* (B 75), niet *and cryēd* (A), vgl. vs. 90.

86 *grete* A, *greete* B. Rijm en betekenis vereisen *grede* of *greede* 'roepen' Ten onrechte beschouwt MacCracken (*Transact.*, XLIII² = *Minor Poems*, XLVII²) deze gemeenschappelijke vergissing als een foutief rijm van 't oude gedicht. We hebben hier iets dergelijks als in vs. 26, en terwijl in A de 4 b-rijmen zijn bewaard, heeft B van de niet begrepen fout van zijn voorganger partij getrokken om een nieuw b-rijm te krijgen, wat in dit geval makkelijk was, omdat 't verkeerde *greete* op *streete* en *feete* rijmde. De rest van de regel is twijfelachtig.

Strofe 12.

90 1. met A *criēd : one criēd rib[b]es of befe and many a pie*.

92 Na *harpe* en *pipe* is de vermelding in A van de *sawtrye*, een snaren-instrument dat dikwijls tegelijk met de eerste wordt genoemd, volmaakt natuurlijk. In B staat te onpas *mynstralsye* 'zang en spel', dat blijkbaar ontleend is aan vs. 95, waar het geheel op zijn plaats is.

94 is in A te lang.

95 Deze regel, in B verdwenen, is in 't verband onmisbaar. Over de konstruktie zie men b.v. Einkenkel, *Histor. Syntax*, § 2, ε.

96 Bij uitzondering heeft hier B 't oude *myght* bewaard, terwijl Stowe het door *cowld* heeft vervangen.

Strofe 13.

98 *where is moche stolne gere amonge* A kan de juiste lezing bewaren :

'waar altoos' (of 'van tijd tot tijd', 'geregeld') 'veel gestolen goed is'. B had eerst 'tzelfde, later werd *is* ten onrechte door *was* vervangen. Maar misschien hebben we *is* te beschouwen als een gemeenschappelijke fout, b.v. voor *as*, in welk geval *amonge* postpositie zou zijn en de zin doorlopen: 'waar ik temidden van veel gestolen goed mijn eigen kap zag hangen'.

99 Met *honge* in B zal wel een jonger preteritum dan *henge* bedoeld zijn.

100 in *westminstar* is ongetwijfeld een toevoegsel van Stowe (*Anglia* XX, 408). Evanzo *agayne* vs. 103 (ald.).

101 Deze regel is een ernstig verlies in B: met lange blikken, met verliefde blikken zouden wij zeggen, keek hij naar zijn gestolen kap.

102 *kenned* A, in B door 't gewone *knew* vervangen, zie blz. 294.

103 *agayne* A zie op vs. 100. Maar *me thought* A zal wel oud zijn, niet *I thought* B.

Strofe 14.

105 In A zeker verlengd, *came* i. pl. van *come* (*cōm*) is al verdacht. *my by* A is een schrijf- of drukfout voor *me by*.

106 *seyd* A beter dan *sayth* B.

107 *may* A is ouder dan *can* B, dat op éne lijn staat met 't herhaalde *cold* voor *might* in B. Maar misschien is *can* in B 95 (A 108) juist. *answerd* in B zou goed kunnen zijn, b.v. *syr, answerd I, that may not mochē greve*.

109 *therefore gan pay* A, in B veranderd in *for it dyd paye*, vgl. vs. 46.

111 De fout *for well* voor *far well* in A is veroorzaakt door 't begin van de volgende regel. 't Vers kan niet gemist worden, en was het van 't begin af aan in aanmerking genomen, dan was de twist over de betekenis van de titel voorkomen geweest. Lees aan 't eind misschien *onēs* (of *onēs*) *for ay*.

112 Hier is *may* A goed, *cold* B dubbel fout.

Strofe 15.

113 Lees met B *hyēd I* en met A *byllingēsgate*?

115 *praye* A; lees met B *prayd* en zie blz. 293.

116 Lees met B *he*, niet *they* (A), en vgl. blz. 293 en 294.

118 Is *yet* in B een vergissing, veroorzaakt door *pe* (*ye*) = *the*? Overigens is ook A hier niet vlekkeloos; l. *me lyst not do on pe my almēs dede*?

119 A kan goed zijn.

Strofe 16.

121 *Them* A druk- of schrijffout voor *Then*. Lees *conveyēdē*?

123 Leest men *by causē*, dan verder als B. Maar met *by causē* kan men A volgen.

124 De belangrijke woorden *to the plowe* (A) zijn in B vervangen door 't kleurloze *to do*. Maar A is te lang.

125—128 zijn in A alle bovenmate lang, in B is de eerste regel normaal maar de tweede vreemd van vorm, ofschoon de betekenis duidelijk genoeg is, de derde ontbreekt in B, de vierde is ook daar te lang. Gissingen over de oudere vorm lijken gewaagd.

Groningen.

J. H. KERN.